

מונוגרפיה על עגנון

לתו של ספרו של צורף: עגנון נעשה לו לחוויה, לנושא הקרוב מאוד ללבו. אין כאן רק תיאור היצוני, אובייקטיבי, הר"צאת עובדות גרידא, אלא תיאור סובייקטיבי פנימי. צורף מחדש סינתזה בין פרי החיים לגילוייהם השונים ובין פרשיות היצירה לסממניהן הרבנוניים. כך עלה בי ידו להראות את חבליה הלידה של כמה מן היצירות ולשפוך עליהן אור, כך, למשל, הוא משלב את ההערכה הביקורתית-אסתטית על אגדת "ר' גדיאל התינוק" בפרק הדין בנערותו של עגנון, שהרי אדם בשחר ימיו שרוי תמיד בעולם האגדה, המיתוס, הסמל.

יכול ביוגרף להיות מעין צלם גרידא: כשם שהצילום אינו דורש כשרון של ציור — הואיל ויש כאן רק תפיסת השכיח של מציאות קיימת — כך גם הביוגרפיה, לכ"אוריה, אינה דורשת אמנות, אלא מסירת פרטים ופרטי פרטים של עובדות-חיים, אך לא כן הדבר לגבי ביוגרף אמיתי הי שואף לעיצוב דמות והעושה את הביוגרף ראייה לסוגיאמנות בפני עצמו, ולא רק לעניין של צירוף פרטים. אין גם לשכוח את הקושי המיוחד של הביוגרף, כבמקרה שלפנינו, שהרי לכמה תהפוכות ושינויים נתון הסופר הכותב של החי, בבואו לעצב את הדמות עיצוב נאמן, לפיכך אפשר להיבין את מידת הזהירות, ההתאפקות וכ"כ ברשימה, שהמחבר היה מצווה עליה: אנוס היה למצוא מעין בלם פנימי, מעין רסן, שלא להיות הולך בשרירות-לבו, ר' הדבר היחיד שצורף לא נהג בו מעצור הוא לא הדמיון השובב, אלא רגשי-החיבה לנושא.

אולם החיבה היחידה של צורף לנושא הביאה אותו לגישה חד-צדדית במקצת — למין דביקות, ואפילו למין אינטימיות, שי יש בה לפעמים משום טעם לפגם. מאידך גיסא, אין לשכוח, שהספירה של עגנון היא הספירה האינטימית, המשפחתית, הבריית, שבה גם הלבוש וגם כלייהבית ממל' אים תפקיד, כגון זה אפשר לומר רק על סופרים גדולים באמת.

חיו של יחיד קשורים בנימיו לאין ספור לחיי הדור ולחיי הכלל, לפיכך יפה עשה צורף, ששילב בחיבורו פרקים, כגון "במד' חיצונו של ברנר", "בחברת אהרון דויד גורדון", "בין חכמי אשכנז", "בינו לבין ביאליק", וכיוצא בזה. אבל כשם שחי בו במחבר הרצון למסור את החדפעמיות של האישיות באורח אינטימי, מלצ'ן קירבה נפשית, פעמים יתר על המידה, — כן חי בו הרצון לתפוס את הריח הראשוני הי אמיתי של יצירת עגנון, את הצורה הי צבע שלה, צורף התרכז ביצירת עגנון לשם הערכה מקיפה, לשם הארת הבעיות, הגי' לויים והפינות השונות של יצירה גדולה זו. במלאכת-משכית זו השכיל להחזיק את הדברים בחיותם ובממשיותם.

צורף ניסה להמחיש את עגנון כטיפוס של מעצב אפי, היצר מציאות שניה ליד המציאות הקיימת, פעמים מציאות אנדית, וההופך את המציאות לאמנות. עגנון-האמן, השופע הוויה יהודית מיוחדת במינה, לקר' מה כולה מנהגים ונימוסים ישראליים, הר' צג כאן במלואו, שפע החוויה של עגנון בעל האפוסים המקיפים ניתן כאן בשלמות, ואנו מוצאים הערכות כמעט על כל יציר' רותיו, החל מ"עגונות" ועד לאפוס העליה השנית, "תמול שלשום" והסיפורים הקטנים שבאו לאחריו. טובן מאליו, שאין לדרוש שלימות מוחלטת או אמיתות מוחלטת בי תיאור, אבל רב לנו, אם המחבר מיצה את הנושא במידת האפשר.

מעטות מאד המונוגרפיות המצויות בי ספרות העברית — כמעט שאפשר למנותן באצבע. ראובן בריינין היה הראשון שנוקט לסוג זה. בחברו שתי מונוגרפיות על מא' פו ועל סמולנסקי, לפני כששים שנה, היה זה חידוש גמור בספרות העברית. עברו כ' ארבעים שנה, עד שניגש לחובר להיבור ספרי-מחקרו המקיף על ביאליק, ספרו של פיכמן "שירת ביאליק" אינו מונוגרפיה בי מובנה האמיתי, אלא אוסף מאמרים של משורר על משורר, והפרטים הביוגרפיים הניתנים כאן ברשימות מיוחדות אינם אלא אוסף מאמרים של משורר על משורר, והפ' רטים הביוגרפיים הניתנים כאן ברשימות מיוחדות אינם אלא מקריים: כותב-הטורים האלה חיבר מונוגרפיה על טשרניחובסקי ואפרים צורף, מחבר המונוגרפיה על עג' נון, כתב לפני כן שתי ביוגרפיות — על ביאליק ועל טשרניחובסקי, שנועדו לבני

ש"י עגנון

הנעורים בעיקר. זה לא כבר יצא חיבור הגדול של ישורון קשת על בריצי'בסקי — וזה כמעט הכל, מלבד כמה חוברות בודדות של סופר זה או אחר, עד היום אין לנו ביוגרפיות מקיפות של יוצרים גדולים כיל"ג ומנדלי, והלא בספרות העולם כות' בים ביוגרפיות של יוצרים חשובים בעודם בחיים. כמה מונוגרפיות, למשל, נכתבו על תומאס מאן, מאו יובל החמישים שלו ועד ליום מותו.

לפיכך, יש משנה חשיבות למונוגרפיה של צורף על עגנון, האפיקן הגדול של זמ' ננו ("ש"י עגנון, האיש ויצירתו", הוצאת "ניב"). בספרו הלך המחבר בדרך שילוב היצירה בחיי היוצר, הוא הרחיב את יריעת החיים והצד הביוגרפי תופס מקום נכבד בחיבור, והוא שזור בתוך ההערכה הספרו' תית ומסייע לה, באופן שהיצירה כאילו נובעת מתוך עצם החיים, קודם כל, תיאר המחבר תיאור נרחב את הסביבה שממנה צמח המשורר — את בוצ'אץ' ואת, אנשי הסגולה" שבעיירתו זו של עגנון, שבלי ספק, היתה השפעתם מרובה על עיצוב נפשו של הסופר והם אף מגלים לנו טפה, למה עגנון-המספר חזר פעם בפעם לנושא העיירה הקרובה ללבו.

גילויים בחיי היוצר יש בהם כדי להר' אות לנו שבילים ודרכים המחברים אותנו עם שבילי היצירה, אמנם היצירה היא כבי חנית סוד כמוס, כבשונה של נפש, אבל חיי המשורר, ולפעמים חיי האישיים, הי אינטימיים לווקא, עשויים להרחיב את ת' פיסתה, יתר על כן, אם אין הביוגרף רוצה להיות מרחף על פני השטח, עליו ל' החזיק את דרך-חיו של המשורר כשם שי' התייר התר ארצות לאידועות מחזיק מפה ביד, אולם אין תיאור-חיו של הזולת עשוי להצליח אלא אם כן הדבר נהפך לחוויה בשביל המתאר עצמו. וזה אולי עיקר מע'